

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 213
סיון תשע"ט

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

הכרעת ההלכה, והאחראי המסור ביקש שנבוא לראות את העירוב, אלא שהיו עיכובים נוספים, ועל כן הסברנו לו את הפתרונות בטלפון, כיצד לעשות ועל מה לשיב לב, ובאמת הוא היה מסור במיוחד לעירוב, ועשה כל דבר על פי ההוראות, וחזר ושאל לאחר שעשה האם עשה טוב. כעת כשבאנו לבדוק, הראה האחראי איך הוא יישם את הפתרונות וההלכות שנאמרו לו בטלפון, בכל מקום שבו הוא שאל והתיעץ. היו מקומות שהוא שאל עליהם עשר פעמים, על כל הקשיים שהיו לו, וכל השינויים שחזרו ופגעו בעירוב, עד שכעת הגענו וראינו שעשה את הפתרון כהלכה.

עמוד עירוב שהוקף ביציקת קיר בטון

אחד מהמקומות שהוא שאל אודותם פעמים רבות, היה אחד מהתושבים ששיפץ את דירתו, ובכל מהלך הבניה היה קשה מאוד שיסכים לקשור את החוט בסמוך אליו, והאחראי ניסה למצוא פתרונות שלא יפריעו לתושב, ועשה כל פעם פתרונות למרות כל ההתנגדויות. פעם אחת התושב בנה קיר מיציקת בטון, באותו מקום שהיה עמוד העירוב, והוא לא הסיר את העמוד, אלא יצק את הבטון סביבו באופן שהעמוד נמצא בתוך הקיר ובלט כלפי מעלה. האחראי שמח שהעמוד נשאר קיים, ורק החוט נקרע, שאל את המוקד האם אפשר לקשור את החוט לראש העמוד שבתוך היציקה, כיון שראש העמוד ניכר כלפי מעלה ואפשר לקשור את החוט מעל גביו ממש.

והנה הלכה זו אינה כתובה בספרי הלכה, אלא צריך לדעת לדמות אותה אל דינים אחרים ומקרים דומים. וזה אחד מהקשיים בעירובין, שכאשר ניגשים אל המציאות, מתעוררות הרבה שאלות חדשות, שאין בהם דבר מפורש, אלא צריך לשאול את הרבנים, וללמוד כיצד לדמות אותם לדינים בצורה נכונה, שאם יארע שינוי או מקרה אחר, לא נטעה לדמות שלא כהלכה.

במקרה זה אמר לו המשיב שלא יעשה כן, ואי אפשר להשתמש בו לעמוד כאשר הוא בתוך הקיר. והטעם משום שכאשר העמוד מובלע ביציקת הבטון שהיא כקיר ארוך, אין לו משמעות כלל, כי העמוד צריך להיות ניכר כלפי המקום, ואינו יכול להיות אחורי הקיר, וא"כ במצב כזה הוא נמצא כביכול אחורי הקיר, ועכ"פ לא לפני הקיר. והקיר עצמו אינו יכול להחשב כעמוד או כלפי, מפני שהוא ארוך. [במג"א (סי' ש"ג ס"ק כ"ח) מבואר שהכתלים של

המבוי אינם יכולים להיות עמודים של צורת הפתח, והביא ראייה מקורה המונחת על פתח המבוי, שאם רחב פתח מיי אמות אינה כשרה, ולא אמרין שהקורה והקירות יהיו צורת הפתח, מפני שקיר אינו נחשב כעמוד, וכן מבואר במקור חיים (בתיקון עירובין שבסוף הספר) שאם אורך הקיר או הלחי ד' אמות, אינו

יכול לשמש לעמוד של צורת הפתח. ובחזו"א פקפק בהגדרת המקור חיים, ומ"מ כתב בהערה (סי' ע' ס"ק י"ח) שאם הלחי בולט מכנגד החוט ולפנים ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי, דהיינו שאינו עשוי כדרך הפתחים]. ולהלכה למעשה, בעירובים שכונתיים מקפידים שהלחי לא יבלוט מכנגד החוט ולפנים ג' או ד' טפחים, ובעירובים עירוניים יש מקילים עד ד' אמות, אבל במקרה שמדובר בקיר ארוך יותר מד' אמות, אי אפשר להחשיבו כעמוד או לחי, ולכן צריך להעמיד עמוד לפני הקיר.

האחראי המסור הנ"ל עשה עמוד זמני לפני הקיר, ולא היה יכול לחבר אותו אל הקיר, וביקש פתרונות מגוונים לתפיסת הקרש באופן המועיל. לאחר תקופה הורידו את הקרש וציפו את הקיר, ושוב התקשר לשאול על

הבדיקות של "מוקד העירוב" בעירובי הישובים

בשבוע זה המשיכו במוקד העירוב, לפנות לישובים שיש בהם עירובים, כדי לסייע ולייעץ להם, להוסיף ולתקן דברים בסיסיים שמעכבים בכשרות העירוב. ברוב הישובים האלו יש אדם מבני הישוב שהתנדב לקשור את החוט שנקרעים, אבל אין בהם מי שיודע לבדוק ולשים לב לבעיות ההלכתיות מעבר לחוטים שנקרעים, ובהרבה מצבים העירוב אינו נעשה כהלכה. מוקד העירוב שולח בודק שיפגש עם האחראי, ויעבור על העירוב, ויראה להם את הדברים שצריך לתקן אותם בשלב זה, וגם לשים לב אם יחזור הדבר שוב במקום אחר. ויחד עם זאת אנו בתקופה שבקרב יהיה התעוררות גדולה, להעמיד בודקי עירובין שעברו הכשרה, ויודעים את ההלכה ואת הפרקטיקה לדעת לתקן כל פרט בצורה הנכונה.

בפעם הזו בחרנו ישוב סמוך לקריית גת, שלאחרונה נכנס אליו אברך חשוב מטעם ארגון אילת השחר, והתחיל להחיות את המקום בשיעורי תורה ובפעילות תורנית. מתוך מטרתו לחזק את המקום בשמירת התורה והמצוות, הוא פנה למוקד העירוב, וביקש שנפעל יחד עם האחראי לבדוק ולתקן את העירוב, שיהיה על פי הלכה, עד כמה שניתן לעשות פי נתוני השטח של הישוב, שלא יהיו חוטים מן הצד, ושהעמודים יעמדו במקומות כשרים, ושאר ההלכות הנדרשות לכשרות העירוב.

ישוב שימשתמש בעמודים עם חביות, ודינו כשהתקם

הבודק של מוקד העירוב נסע אל הישוב, ונפגש עם האחראי, וביחד עברו על כל ההיקף של העירוב. במקרה זה כבר היה למוקד העירוב קשר עם האחראי, ישראל נ"ו. מדובר באדם מן המושב שמתמסר מאוד לבדוק את העירוב ולתקנו, מצוה זו הוא ירש מאביו ר' אברהם ז"ל שהעמיד בעצמו את עמודי העירוב, והיה בודק אותם כל שבוע, וכשהזקין העביר את התפקיד לבנו, שגם הוא ממשיך בדרך זו, וטורח מאוד ומעמיד בעצמו עמודים חדשים במקומות שמשתנים.

בישוב זה עדיין משתמשים בעמודים שנמצאים בתוך חביות, דבר שכבר כמעט יצא מכלל שימוש, מחמת הנוחות בעשיית היציקה בתוך הקרקע, גם מבחינת העבודה, וגם מחמת שצורה זו נראית יותר יפה ללא חבית. אבל בישוב הזה עדיין הוא עושה כפי שהיה רגיל אביו, ומעדיף את הצורה הזו גם מפני שהחבית שומרת קצת שלא יפגעו בעמוד.

אמנם יש בזה גם חסרון, כאשר העמוד מתעקם ועובר את רוחב החבית, שיתכן שזה יותר חמור מעמוד עקום ללא חבית כי המקילים בעמוד עקום למרות שהחוט אינו מעל החלק התחתון של העמוד, בעמדו בתוך חבית ההגדרה היא שפני החבית זה תחילת העמוד, כי זה החלק הפונה אל חלל הפתח, וא"כ כדי לומר שהעמוד ממשיך את דופן החבית, צריך לומר שהעמוד מתחיל בחבית, ובסוף החבית מסתובב וממשיך בעמוד, וזה נחשב פתחי שימאי ועוד יותר קשה לומר שנחשב המשך אחד של החלק התחתון. וצ"ע למעשה מה דינו של עמוד עקום שיש לו חבית.

לפני כמה שנים האחראי נודע לפעילות הארגון מוקד העירוב, ומידי תקופה כשהתעוררה לו שאלה, הוא היה מתקשר למוקד העירוב ושואל מה לעשות. אמנם בהדרכה טלפונית לפעמים קשה לענות בשאלות בעירובין, בפרט שצריך לראות את המצב שמא יש בו פרטים נוספים שמשנים את

בדיקת העירוב בישוב שהעמודים עם חביות

פתרון אחר, עד שלבסוף לאחר שגמרו את העבודות, הוא מצא פינה להצמיד עמוד של עירוב ליד עמוד חשמל, וצבע אותו בצבע המשתלב עם הקיר, וכך בס"ד השלים את התיקון של המקום ההוא.

זכות ההתמסרות למען שמירת שבת

דברים אלו יש לציין עד כמה מלאכת העירוב מורכבת ודורשת התמסרות רבה, שאפילו רק לתקן מקום אחד מכל העירוב, יש לפעמים טירחה גדולה וקשיים רבים מצד התושבים, ולפעמים זה יותר ממקום אחד. ועם כל זאת יש הרבה אנשים טובים שמתמסרים לכך מידי שבוע, ומקדישים לכך זמן יקר בימי שיש על מנת למנוע רבים ממכשול. זכות הרבים תעמוד לכל העוסקים בתיקון העירובים, ובזכות השבת מקור הברכה יראו ברכה והצלחה בכל ידיהם, ויזכו לבנים צדיקים תלמידי חכמים.

עמוד עירוב שהונס בתוך עמוד של הגדר

באותו ישוב היו עוד מקומות שהיו בהם דברים אחרים שדרשו תיקונים אחרים, היה מקום אחד שהתושב הקיף את כל השטח שלו בגדר חדשה, וכמובן שאחד מהעמודים היה אצלו בתוך השטח המוקף. בדין זה כתב המשנ"ב (סי' ס"ג ס"ק ק"ג) שאם העמדי אחד מהעמודים בתוך גדר המוקף מד' רוחותיו, לאו כלום הוא. משום כך הוסיף האחראי עוד עמוד חדש לפני הגדר, כדי שהצוה"פ תתחיל אחריו.

אבל בעמוד הזה היתה בעיה שהאחראי מצא פתרון קל, להשתמש בעמודים של הגדר, והשחיל את העמוד החדש של העירוב, בתוך העמוד של הגדר. והנה בעיקרון זה היה יכול להיות וב. והדבר תלוי אם העמוד של הגדר

בולט ממנה לכיוון של חלל הפתח, או שהעמוד נמצא מעבר לגדר, כלומר מהצד השני, ולא מהצד של חלל הפתח, שאז אינו מועיל כי שוב הוא נמצא בתוך החצר המוקפת, ולא בשטח של הפתח. ומ"מ במקרה זה הגדר היתה בנויה מקיר בטון בגובה חצי מטר, ועליה היו עמודי הגדר, וא"כ כאשר הוא הכניס את עמוד העירוב בתוך העמוד של הגדר, יוצא שהעמוד מתחיל מעל הקיר. והדין הוא שהעמוד של העירוב חייב להתחיל מהקרע ולא יכול לעמוד על גבי דבר כמו קיר או מדרגה [שאין בה רוחב ד' על ד' טפחים כשיעור קרקע].

כדי להכשיר את העירוב בקמרה כזה, צריך להוציא את העמוד ולהעמידו לפני הגדר, או להוסיף לחי לפניו.

ז' דינים בעמוד ולחי שיש לפניו צמחים

דבר נוסף שהיה במקום אחר בישוב, שהעמוד של העירוב הוקף בצמחיה גדולה, שיוצרת כעין מחיצה סביב לעמוד. והנה בדבר הזה מקילים בעירובים עירוניים והישובים מחוסר ברירה, כי אי אפשר למנוע מהתושבים לגדל בחצרותיהם, וגם במקומות של הפקר, האחראי אינו יכול להתמודד עם כל כך הרבה מקרים שיש בעירוב אחד.

אבל בעירובים שכונתיים מקפידים על דברים אלו בהקפדה מלאה, ונביא כאן את עיקרי הדברים שיש בהם הרבה פרטים וחילוקי דינים וחילוקי מקרים.

עמוד המוקף במחיצה מצמחים

הנה במקרים שהשיחים עוטפים את העמוד, יש כמה אפשרויות וכמה בעיות. א. יש אופנים שיש לשיח דין מחיצה, כאשר השיח מתחיל בתוך ג' טפחים מהקרע ומגיע לגובה י' טפחים. [ורחב ד' טפחים, כשיעור מחיצה]. והענפים אינם מתנדנדים הרבה ברוח, [לדעת החזו"א כל שלא נוצר באמצע רוח ג' טפחים, ולמשנ"ב צ"ע מהו השיעור המדויק]. וא"כ העמוד מוקף במחיצות, ויתכן שדינו דומה לדברי המשנ"ב הנ"ל.

ב. באופן שהשיח אינו מקיף לגמרי את העמוד, אלא רק גדל לפניו, גם בזה יש בעיה באופן שהשיח הוא מחיצה, הוא מחלק את צורת הפתח וצריך עמוד או לחי מחוץ למחיצה, ואין לומר שהשיח עצמו יהיה לחי, משום שאינו חלק וכדלקמן.

ולמעשה קשה לפתור בעיה זו בלחי והפתרון הוא רק לגזום חלקים מהשיח באופן שלא יהיה בו גובה י' טפחים תחת החוט, או לגזום תחתיו באופן שיהיה תלוי ג' טפחים כמבואר לקמן. מקרה כזה היה לנו בשבוע האחרון, בעת שעברנו לתכנן עירוב שכונתי במקום חדש, והמקום שהיה צריך להעמיד את העירוב היו צמחים רבים

שגובהם י' טפחים, והתעורר ויכוח האם יש בכך בעיה של מחיצה תחת צורת הפתח. העובד שהוזמן לבצע את העבודות טען שהרוחב של הצמחים הוא רק ד' טפחים ולא ד' אמות, וגם הענפים קצת מתנדנדים בתוך השיח. לעומת זאת הבוחק של המוקד טען שאמנם בעירובים עירוניים מקילים בזה, אבל כעת אנו באים לעשות עירוב יותר טוב, וההוראה היא להקפיד על כך גם בד' טפחים, וגם כאשר הם מתנדנדים כיון שמדובר בנדנד מועט שכלל מצב יש

לבד בין הענפים והשיח נשאר באותו מקום. העברנו את השאלה לאחד מרבני העירובים, והרב הורה להימנע מכך, ולחפש פתרון אחר להעמדת צורת הפתח שלא יעמדו בתוכה צמחים.

ג. יש אופנים שהשיח אינו מחיצה, כגון שהוא גבוה ג' טפחים מהקרע [לפחות בסביבות העמוד], וכיון

שהוא מחיצה תלויה, אינו פוסל, ומ"מ אם הוא צמוד לעמוד וללחי, הוא יוצר חשש של פתחי שימאי, כאשר הוא עוטף את העמוד או הלחי אפילו בחלקו, כיון שהוא נשאר סביבו גם בשעת הרוח, הרי הוא נעשה כחלק מהעמוד, ויוצא שהעמוד אינו חלק, אלא מלא בענפים היוצאים ובולטים [כעין מש"כ המשנ"ב (סי' שס"ג שעה"צ ס"ק י"ט) בעץ שיש בו בליטות ושקעים], שנוקטים לאסור אותו משום פתחי שימאי.

מעט ענפים הכרוכים על העמוד או על החוט

ד. באופן שהענפים עוטפים רק בחלק שלמעלה מ" טפחים, אין בהם חשש מחיצה, אלא רק חשש פתחי שימאי, ומ"מ יש אומרים שכיון שהם למעלה מ"י, אפשר לומר שרואים את החלק העליון כמי שאינו והחלק התחתון מכשיר את הצוה"פ. [שהרי לחי ועמוד כשרים גם כשהם רק בגובה י' טפחים, ומכוננים תחת החוט, דאמרין גוד אסיק עד החוט]. לעומת זאת יש אומרים שאין לומר שהוא כמי שאינו וגוד אסיק מהחלק התחתון, כאשר החלק העליון קיים במציאות ולמעשה נחלקו בזה הרבנים האם יש דין פתחי שימאי למעלה מ" טפחים. [ולמתירים מדין שאומרים שהחלק העליון כמי שאינו יש לדון שא"כ זה יהיו חייבים שהעמוד יהיה ישר ממש, כדי שהגוד אסיק של החלק התחתון יגיע עד לחוט, ולא יהיה מן הצד ועיין בזה].

ה. יש אופנים שהשיחים סמוכים לראש העמוד ועוטפים את מקום חיבור החוט לעמוד. באופן זה תלוי אם הם רק סביב העמוד ולא סביב לחוט, דינם כדלעיל אות ג'. אבל אם הם עוטפים גם קצת מהחוט, אפילו רק מנקודת יציאתו מהעמוד, הרי הם מצטרפים לחוט שהוא המשקוף, ויש בו דין פתחי שימאי [כמבואר ברע"א ובחזו"א ועוד]. ודינו גרוע יותר מהחלק העליון של העמוד, כי החלק העליון של העמוד אינו נצרך לצורת הפתח [כשהעמוד ישר], משא"כ החוט שהוא המשקוף, נצרך לצורת הפתח, ולכן הענפים שעוטפים אותו, פוסלים אותו.

באופן שהענפים אינם עוטפים את החוט בענין זה שמענו בשם הגאון רבי גדליה נדל זצ"ל שהורה שאם רואים את החוט מלמטה, הוא כשר, אבל כשהענפים מסתירים אותו הוא פסול. כמו כן הורו רבני העירובים לגבי העמוד הנזכר באת ג', שרק כאשר הענפים עוטפים ממש את העמוד, הם נעשים כחלק ממנו ומהוים חשש של פתחי שימאי, אבל כאשר הענפים אינם אלא בצדדיו, והוא ניכר לעומד בתוך הפתח הרי זה כשר. [ועיין בדין הבא].

ו. באופן שהענפים אינם צמודים לחוט, ואינם כרוכים עליו, אלא שהחוט מוסתר מהעלים שצמחו סביבו. שלכאורה אין בו דין פתחי שימאי, כי הענפים הם נפרדים מהחוט דהיינו מהמשקוף, האם יש בזה ג"כ חשש שלכתי מחמת שהחוט מוסתר בין העלים.

ז. כאשר יש שיחים וענפים לפני העמוד או לפני הלחי מהצד של תוך שטח העירוב, יש בעיה נוספת במקרים רבים כאשר השיחים נחשבים מחיצה [שמתחילים בתוך ג' טפחים לקרקע, ויש בהם גובה י' טפחים]. ובולטים ומסתירים את העמוד, הרי יוצא שהעמוד נראה מבחוץ ואינו נראה מבפנים ובדין זה כתב החזו"א שכיון שהעמוד לא בולט לשטח העירוב, ואינו סותם מקצת הפתח, אינו כשר לצורת הפתח [אלא רק ללחי של מבין].

דין זה מצוי מאוד במקרים שהלחי סמוך לגדר חיה, והשיח גדל מהר לשטח הרחוב, ויוצא שהלחי טמון בשיח, ואינו בולט לתוך שטח העירוב. במקרים אלו לא מספיק שהלחי ניכר לעומד מולו, אלא צריך לפנות גם בד' טפחים שלפניו, כדי שהוא ישמש מחיצה לד' טפחים שלפניו.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

